

Стойна Тагарева е родена в село Пирин, точно на Кръстовден, 14 септември 1952г. Целия си живот прекарва на нивата, където майка ѝ я води още като много малка. Има двама братя и една сестра, които живеят извън селото. Омъжва се рано, на 18 години. Със своя мъж се запознава на седянките. По любов се случват нещата. Много хубав живот имат заедно, но за съжаление той си отива рано.

Баба Стойна харесва с. Пирин и не иска да ходи другаде. Тук, когато е на 19 години, ѝ се ражда първият син, а на 21г. – вторият. Трудно са се гледали деца на тези години, предвид, че се работи непрестанно по нивите, но свекървата помага много. Хората в селото са много отрудени и работливи. Децата им също са възпитавани така. Стойна е водила нейните в 2 часа през нощта да берат тютюн. Нямали са почивен ден. Така са израснали, а сега са благодарни, че са научени на този начин на живот.

Стойна не си спомня добре времената на частното стопанство, понеже е била много малка. Обаче, добре помни годините след 1958-ма г., когато се открива ТКЗС. Налагало им се е да ходят по три часа, за да стигнат до малкото останали невзети ниви. Но все пак не са гладували. Изкарвали са си прехраната. Отглеждали са различни неща като ръж, а по-късно и тютюн. Селото е било голямо, но след приватизацията, много от местните са се изнесли. Търсели са по-добър живот. Тежки времена е хванала Стойна, но не съжالياва. Споделя с усмивка хубавото. Тя разсъждава така – щом човек е здрав, хубаво е...

Стойна е работлива и жалостива. Исква да помогне на всеки. Няма смелост да каже „не“, ако някой се нуждае от нея. Особено на нивата, където винаги има нужда да се копае, да се сее и да се върши нещо. Всичко около земеделието и производството, което сега се прави от машини, едно време са го работили на ръка. Нямали са време, а и често възможност, за готвено и манджи. Майките са им давали по един голям комат хляб или пък са слагали вода, захар и малко оцет в една чиния, и са казвали „Айде, да ти е сладко!“. Тогава са постили много, не ся яли блажно. Стойна не съжالياва за този начин на живот, защото се е научила на тежък труд. Така преживяват местните тук, а морето казват, че са го виждали само на снимка.

Какво ще ни разкажете за живота в селото преди?

Ами по нивите сме израли. Имахме си всичко. Там си спаха майките и татковците, по нивите. На всяка нива си имаше колиба, зимник, стока. Ние имахме там 200 кози, 200 овци, плевни, къде да спят животните, къде да слагаш това дете го чукаш, вършееш. На голямо вършило, когато е повече, го слагаш и с воловете – отзаде има диканя и с тая диканя някой стои на нея и кара воловете. Много бе хубаво тогава. И с деца пълно, имаше много деца и се мотаят там, премятат се, играят си... Тогава нямаше снимки, ама тогава бе интересно да снимаши...

Ами знаеш ли кога стана ТКЗС, 58г., моята майка, моят татко, баба ми, с глас реваха, оти им иззеха стоката. И ние тогава като малки деца го преживяхме много тежко. Като гледаш майка ти все да е тъжна, да плаче, да реве, не може да си прежали стоката. Всичко им иззеха – нивите, всичко им иззеха и сетне тъй си останаха без нищо... Ами сетне свикнахме с ТКЗС-то. Имаше си хора дето си имаха носталгия по миналото, ама... Мъка си им беше на нашите майки, демек тия които останаха без стока... беше им много мъчно.

А сега ходите ли още по нивите?

Ами ходим си. До 60г. ходех и по горското, залесявах. И сега ако има накъде пак няма да седя. Такива сме си, свикнали сме да се мъчим. Ей, децата ми се карат „Все си у оная градинка“ и аз казвам „У дома какво ще правя?“ – не, не, не! Докато мога няма да ги оставя! И си ги сея и да си има прехрана. Изкарваме си картофи, боб, кромид, чушки, домати – всичко си произвеждаме, да не го купуваме. И на нас, и на тях. Като имам аз, имат и децата ми... Имахме си и животни, докато беше дядото, имахме си и животни. Кози, овци, имахме си. На плевнята, ей там близо, на 10, 20 метра...

А тютюна, нивите, ако ти кажа къде сме ходили ще си кажеш „Луди сте били!“. Много далече ни бяха нивите, ама ходихме. Като искаш да ти е по-хубава нивата, да ти даде повече тютюн, вървиш далече. И като имаше много хора и нивите не стигаха. Много са работливи нашите хора тука. Имаше един от Катунци, един горски доладаше тук в нашето село и казваше „Вие какви работливи сте тука в това село, ако бяхте нейде надолу цяхте да сте милионерки“. От ей тонинки по нивите и ти си възпитан на това, не си възпитан на хубава манджа, на хубав живот. Ние морето не го знаем, гледаме го само на телевизора. Къде сме гледали ние морета. Не сме ходили... Митко (внука ѝ) като беше на 10 години отидоха с майка му и татко му на море. И аз му казвам „Мите, мен не ще

ли ме закарате догодина и мен на море?“. Пък той казва горкото „Бабо, ами аз никъде не видях такива баби, с такива поли там на морето. Освен да питаме мама има ли селско море. Може да те вземем да те откараме там“. И аз казвам „Питай майка ти и откарайте ме на селското море. Там със все поли ще си влизаме в морето.“

Вие до колко големи сте ходили на училище?

Аз ли? В нашето село знаеш ли до колко ходихме на училище, до 8ми клас. Пък имаше едни – бягах. Не щяха да ходят на училище и тогава много не ги задължаваха. И що казва баба ти Петра „Зимата походя малко на училище, ама почнеш ли работата и ме спираха майка и татко, за да вървя на нивата“. Нямаше тогава така. И само до 8ми клас имаше. Моите родители много искаха да ме учат. И аз така си помня. Всичко си ми е останало. Те тогава не излизаха много момите и аз не исках. Майка много искаше да ме учи „Ей такава да станеш, ей такава да станеш...“, ама и аз не отидох. Тя много ѝ беше мъка, че не съм я послушала, ама аз не отидох. Приятелките ми бяха тука, вървят на погрелка, пък аз да вървя да уча, не става. Ама помня си много. Мен все Ваньо ми казва „Мамо, на тези години ама още се справяш, помниш“. Оти телефони, джиесемии, аз си ги знам наизуст, на всички. Като го чуя, сетне си го запомням в паметта.

Като бяхте млада с какво се забавлявахте?

Ооо, аз когато бях млада, ние с какво сме се забавлявали, вие сега не се забавлявате така хубаво. Имахме читалище голямо и всички събрани, и всички моми и момчета са там. Акордеон, кларинет, тъпан, ама забава, ама хора, ама си нямате представа. Там сме си осъмвали, в това читалище, толкова хубаво ни беше!... Да, всяка събота и неделя вечер, това беше – забавление много. И тогава си имаше моми много, момчета... 80 моми бяхме, момичета, аз когато бях. Момчетата бяха по-малко. Нямаше за всички и много се изжениха по Хаджидимово, нататък, ами навсякъде.

А сега танцувате ли още?

Танцувам, даже помня румбата, валса, тангото, всичко знам да танцувам... („Ще ни покажете ли?“) Как да ви покажа? („Ами да ни покажете стъпките“) /снее се сърдечно/ Ще ви покажа. Ама валсът иска да си млад. Ще ви покажа, вие сега не знаете, ой, милите... Аз моята снаха като се ожени ми каза „Майко, ами ся ще правим сватба, и аз не

мога“. И тука по стаята я учих на стъпките. Аз не знам къде съм ги учила, от само себе си. Ама от край време си е имало забави в нашето село. Още преди нашето поколение, момичета и момчета са танцували много. И то като ти ври душата... Аз на телевизора като чуя музиката и отдолу с крака си играя, всяка стъпка, всяка музика си я знам как да я почна... Ти си го носиш ей тука, то ти е в душата, в кръвта, и песнята и хорото... 10г. не бях няла, откакто ми почина дядото. Сега почнах да пея по малко, там на 8 март се събрахме да попееме малко...

На седянките ли се запознахте с вашия дядо?

Ами на седянките, на седянките се запознахме. Правихме много, ние го казваме попрелки. „Айде да идем на попрелка“ и ходим, и ако не са дошли момчетата още, ние ставаме, отваряме прозорците и почваме да пеем... И моята баба казваше „Айде, ся ке ги калесате момчетата, не ви се седи без момчета“ ... И ние поееме: „...Що ми си тежко заспало, та не си моми видяло, кога при тебе минаха...“. Момчето е заспало и ние искаме да поим да го събудим... Много хубаво си карахме, ергенския живот си ни беше много хубав, наистина... Имаше си и любовни драми, това си го е имало, да. Едно момче харесва две моми, а сетне пък едната що е изоставена страда, като сега. И тогава имаше си ги тия любовните драми... Аз съм нямала такива драми, моят дядо беше много добър. Ама искаха го много момите, сетне той на мен взе и така. На 19 години ми се роди първият син, а на 21 вторият и така. До 21 съм била готова. Малка се ожених.

Едно време сякаш сте били по-смели с женитбата?

Ами не мислим тогава, не сме го мислили толкоз. Знаем ли, като сме повечко деца и гледат да се ожениш, мислят, че ще имаш по-добър живот... Ама като си млад, нали, не си толкова умен. Мислиш си, че сетне може да съжаляваш. Като си млад се едно слана те осланява. Ама на мен хубаво си беше. Моят дядо беше много добър, шофьор беше – нийде не съм ходила пеш, все с колата. Ама рано почина, много болен си беше и така...

На внуците какво им готвите, идват ли тук често?

Ами той един си е. Те не щяха повече. Само едно момченце си имат. Ама той обича много пържени картопки или „Бабо, направи ми мекички“. И той закарва приятели, момички, момчета и доладат тука. Води ги, все по 3, 4 доладат тука. И що ми даде заявка, няма да кажеш „Не, не става, не мога“. Готова съм нощес да ми се обади да каже „Стани направи филийки, сготви“ – ставам, няма проблем...

Идват децата, да. Идва: „Бабо, много те обичам“. „И баба, чедо, много си те обича“... И той за дядо му, знаеш ли, беше малък, на 10 годинки. И синът ми казва „Искам майко да се задържиш да не плачеш, да не се поболее Митето“. И аз като се навлякох цяла с черни дрехи и това дете като е запищяло „Бабо, не си хубава с тези черни дрехи, искам да ги махнеш“. Като е бил на 10 години по-леко го е поминал. Ама сега като дойде един път, лятото, и аз казвам на приятелчето му „Къде отиде Митко?“ – „Не знам, бабо, той нещо каза, че иска да иде на гробищата“. Ама там едвам съм го закарала. Реване, на дядо му на гроба, казвам „Оти баба? Няма да плачем, дядо ни се радва. Той те гледа сега че голям си станал...“. Аз съм малко по-такъв човек – мога да ти дам кураж, ама сетне мога да рева много, ама в момента ще ти дам спокойствието да те успокоя. И така закараха го това дете, дойде си тука, и сега не го пускам вече да иде на гробището. Казвам „Баба ще го оправя дядо, няма да ходиш там. Искам, чедо, да си ми здрав, да не ми се разболяваш“. И не го пускам много да ходи там... Нищо, че те знаят всичко. Гледат ни и ни се радват, ама ние не можем да ги видим.

Усещате ли присъствието му?

Да, да, много пъти. Усещам! Ей така, като си седя на масата нещо пада на земята. Кой го бутна освен той. Само как ще си падне, нали? Един път си зареждах телефона ей тука и целия телефон, зарядното, се разлюля. Аз на това столче седях и гледам – зарядното се люля, люля, люля и спря. Няма повече... Те са покрай нас, ама нямат право да ни говорят, иначе знаят всичко. Те знаят много повече работи за живота ни отколкото ние за нас си. Оти и на сънищата предупреждават. Не мога сега да си ги сетя сънищата, ама има. На мен ми се случва много така. Някой ако почине, аз в съня ми ще го видя, нещо такова ми се случва и сънищата ми се сбъдват отново. И като сънувам лош сън просто не искам да го казвам. Казвам знам ся че нещо нейде ще стане... и става, става...

Сега липсва ли ви младостта?

Много!... Затова ми се насълзяват и очите... Липсва ми! На кой не липсва младостта? Като си млад за всичко те бива. Като остаряваш вейке, все едно се чувстваш ненужна вещ. Аз така го мисля. Искаш по-малко да говориш, не можеш така, къде искаш да идеш... Най-много ми липсва дядото, той най-много ми липсва... Ако си жив човек без проблем не си. Все нещо те мъчи...